

Vrata v svet knjig se vsakemu otroku odpirajo na drug način, so tudi različno velika in različna so obdobja, ko se mu začno odpirati. Nekomu se odprejo le za ped, drugemu bolj na stežaj, krasno je, če se odpirajo že v ranem otroštvu, dobro je, če pri tem pomaga šola. Podoba z vrati se mi navezuje na pesem Daneta Zajca Vrata, pri tem mislim na vsa vrata, skozi katera stopa otrok, ko s knjigo odkriva nove svetove, take polne domišljije pa tudi bolj stvarne. In mislim na vrata, ki se odpirajo v knjižnico, še posebej v knjižnico samo za otroke. Ta mi je posebej pri srcu, ker naj bi otroku ob knjigi in drugem knjižničnem gradivu, ki mu ga daje na posodo, ponujala še mnogo več, kar bi ga spodbujalo k branju in pridobivanju znanja iz knjig, bogatilo njegov domišljijski svet, podžigalo njegovo ustvarjalnost in mu priljubilo knjižnico za vse življenje. Mislim na knjižnico, v katero otrok prihaja brez prisile v svojem prostem času.

Knjižnico za otroke so v Mariboru želeli imeti že v petdesetih letih in nastala je na izviren način. Pionirji iz Maribora s takratne 5. nižje gimnazije so dobili prvo nagrado na natečaju, ki ga je 1952 razpisala Zveza pionirjev Jugoslavije. Na pobudo Vide Rudolf so po zgledu iz knjige o Kon Tikiju v počitniškem času na otoku Pagu napravili splav, potovali z njim sem ter tja in izvajali kulturni spored. Akcija je bila odlično ocenjena, dobili so lepo vsoto denarja in so ga namenili za organiziranje prve pionirske knjižnice.

Delati je začela leta 1953 v okviru Zveze prijateljev mladine. Njeno dejavnost so močno ovirale prostorske razmere. Njen vodja Jan Baukart, ki je v tistem času napisal knjižico *Otrok in knjiga* in jo leta 1954 izdal pri Založbi Obzorja, je leta 1968 zapisal, da je knjižnico petkrat selil in dvakrat uredil. V začetku leta 1960 je ZPM pionirsko knjižnico izročila Mestni knjižnici in postala je njen pionirski oddelek. O prvi pionirski knjižnici je na razpolago malo gradiva, treba je še nadalje raziskovati njeno dejavnost in to ostaja naša dolžnost.

Jan Baukart in mladi obiskovalci Pionirske knjižnice na Partizanski c. 8, 1958. Foto: Arhiv Mariborske knjižnic.

Pionirski oddelek v Mestni knjižnici ni delal v ugodnih razmerah. Leta 1965 je tudi Delavska knjižnica ustanovila pionirski oddelek, ki pa zaradi pomanjkanja osebja tudi ni mogel posebno zaživeti. Ko je matična služba v Visokošolski in študijski knjižnici Maribor pregledovala stanje splošnega knjižničarstva, se je posebno zavzemala za izboljšanje dela v pionirskih oddelkih. Tako je v projektu modernizacije splošnega knjižničarstva v Mariboru med prednostnimi nalogami predvidela osamosvojitve pionirskega oddelka Mestne knjižnice, da postane samostojna knjižnična enota in prevzame funkcijo osrednje pionirske knjižnice v Mariboru. Iz krhkih korenin je konec leta 1970 nastajala knjižnica za otroke, pravzaprav kar dve: današnja Pionirska knjižnica Rotovž in Pionirska knjižnica Tabor, v letu 1992 se jima je pridružila še Pionirska knjižnica Nova vas. Zato smo lahko v naslovu uporabili množinsko obliko - pionirske knjižnice. Zdaj moram spregovoriti v prvi osebi. Jeseni 1970 sem začela delati v Mestni knjižnici in pripravljala sem programe za novo dejavnost pionirskega oddelka po zgledu Pionirske knjižnice

v Ljubljani, ki je bila ustanovljena leta 1948 in je leta 1954 začela razvijati sodobno knjižnico za mlade. Seznanila sem se z njihovimi izkušnjami, nato sem si nekaj znanja pridobila tudi v Mednarodni mladinski knjižnici (Internationale Jugendbibliothek) v Münchnu.

V pravljичni sobi Pionirske knjižnice Rotovž, 1973. Foto: Arhiv Mariborske knjižnice

Preden bom opisala, kako smo polagali temelje dejavnostim za otroke, ki v glavnem potekajo še danes, moram dodati, da je bila nastajajoča pionirska knjižnica predvidena tudi kot študijsko središče za mladinsko književnost v Mariboru, zato naj bi izdajala publikacijo, namenjeno strokovni obravnavi mladinske književnosti, ilustracije, mladega bralca in sorodne problematike. Nastal je zbornik *Otrok in knjiga* in postala sem njegova urednica. Iz njega se je razvila revija *Otrok in knjiga*, ki še zdaj izhaja. Pred nami je bilo torej veliko nalog. Moj kratki pregled bo obsegal v glavnem obdobje do leta 1980, kako v sedanjem času potekajo dejavnosti v treh pionirskih

knjižnicah in v pionirskih oddelkih predstavlja Blanka Bošnjak v svojem prispevku.

Dejavnosti za otroke so se v pionirskem oddelku začele 9. januarja 1971, ko smo priredili prvi knjižni dopoldan, posvetili smo ga mladinskemu pisatelju Oskarju Hudalesu, pripravili smo razstavo njegovih del, zbranim v prepolni dvorani na Rotovškem trgu 1 so o pisatelju govorili njegovi prijatelji (pisatelj Venceslav Winkler, urednik Bogomil Gerlanc). Dogajalo se je v soboto dopoldne. Marca sta sledila še dva knjižna dopoldneva, povezana z razstavo *S potopisom* po svetu (20.3.1971 Vida Rudolf: *S poti po ZDA*, 27.3.1971 Jože Ciuha: *Po Aziji in Južni Ameriki*). Pionirski oddelek je bil še v stavbi na Rotovškem trgu 2, v prvem nadstropju in ni bil dovolj prostoren za večje prireditve. Pač pa smo v njem postavljali razstave in potekale so ure pravljič.

Otvoritev razstave švicarskih slikanic v Pionirski knjižnici Rotovž, 1971 Foto: Arhiv Mariborske knjižnice

Za razstave ni bilo privlačnih in funkcionalnih vitrin, velike mize smo postavili na pregledno mesto, jih pokrili, pod pogrinjala smo naložili škatle različnih velikosti, da smo dobili razne ravni za razgibano postavitvev gradiva. Prva večja razstava je bila prej omenjena o potopisih, kar veliko jih je bilo, celo preveč za eno razstavo. Vmes smo postavili tudi nekaj predmetov in obesili celo model letala. Potem smo iz

Zagreba s posredovanjem Branke Furlan, bibliotekarke v Gradski knjižnici, od tujih ambasad dobivali gradivo za razstave, kot prvo smo postavili razstavo švicarskih slikanic, ob kateri smo se mnogo naučili.

Februarja 1971 smo začeli pripovedovati pravljice, v prvem polletju za otroke od 5-7 let v pionirskem oddelku Mestne knjižnice in v pionirskem oddelku Knjižnice Tabor. V obeh so potekale pravljice kar v izposojevalnici. Takrat smo jih pač za druge obiskovalce zaprli in okrog pripovedovalke se je stisnil krog zvedavih otrok in zavzeto poslušal.

Jeseni 1971 smo uvedli pravljice tudi za otroke od 7 do 10 let. Od takrat je ta oblika dejavnosti stalnica v programih vse do danes.

Potem so prišle na vrsto knjižne uganke. Aprila 1972 so bile prve o Antonu Ingoliču. Povabili smo tudi pisatelja in razglasili smo, da bo podpisoval svoje knjige. Prišli so odrasli in se postavili v dolgo vrsto, ki se je vila od vhoda v knjižnico po stopnicah v prvo nadstropje, da so lahko pozdravili pisatelja in mu dali knjigo v podpis.

Novo obdobje se je začelo februarja 1973, ko se je po dolgotrajnih peripetijah, po zahtevnem prenavljanju in po strokovni postavitvi knjižničnega gradiva pionirski oddelek lahko preselil v prostore na Rotovškem trgu 6 in s tem je zaživela nova knjižnična enota Pionirska knjižnica Rotovž. Prostore je otrokom prijazno opremil arhitekt Anton Lešnik in jih popestril s prijetno barvitostjo. V sicer premajhnem prostoru je domiselno uredil pravljичno sobo, miza v njeni sredini kot rumen cvet, ki ga je arhitekt oblikoval iz gibljivih plošč, da so se dale sestaviti ali razpreti glede na potrebe, je postala privlačno središče. Zbirka čudovitih slikanic se je lahko razkazovala na zanje posebej prirejenih policah.

Pionirska knjižnica je postala središče vseh dejavnosti za otroke ali drugače povedano, v njej se je razvila služba za mlade bralce z obsežnimi nalogami, ki jih opravlja še danes, med drugimi izbira knjige za nakup in usmerja nabavo ustreznih knjig za vse starostne stopnje otrok in njim primernih poljudnoznanstvenih del, načrtuje, organizira in usklajuje dejavnosti, razvija metode in oblike knjižničnega dela z otroki. Dejavnosti so se širile, potrebe po njih so se večale, osebja pa

ni bilo dovolj. Potrebno je bilo natančno načrtovanje, smotrna delitev dela in specializacija. Knjižnični delavci Pionirske knjižnice in pionirskega oddelka na Taboru so sestavljali delovno skupino, ki je sprejemala enoten delovni načrt za delo z mladimi bralci. Pri razporejanju nalog je bilo upoštevano, kolikor je bilo v danih okoliščinah možno, načelo prepletanja izposoje in izvajanja posebnih oblik dela z mladimi bralci. Knjižničarji so povezovali izkušnje, ki so jih pridobivali pri skupinskih dejavnostih in v izposoji pri individualnem delu z bralci, za boljše spoznavanje potreb svojih mladih uporabnikov.

Vse leto 1970 so otroci dobivali informacije o knjigah v biltenu Nove knjige, leta 1971 smo bilten preimenovali v Knjižne razglede in izdajali dvomesečno. Pridobili smo mlade bralce, da so nekaj številc uredili sami in objavili svoje prispevke. Izhajal je ciklostiran, od leta 1978 do 1987 ga je brezplačno tiskala Hidromontaža, a je izšlo letno manj številc. Ure pravljic so poleg rednih občasno potekale tudi v drugih enotah v knjižnični mreži, pa tudi zunaj knjižnice v sodelovanju z Zvezo prijateljev mladine, za predstavitev knjižnice javnosti smo jih eno leto pripravili celo v blagovnici Merkur.

Prizadevanja, da bi otrokom ponudili čimveč različnih možnosti za njihovo sodelovanje, za njihovo aktivizacijo, smo na primer ustanovili sosvet mladih bralcev, ki je predlagal, da uvedemo petkove popoldneve za pogovore o knjigah in za pogovore z ustvarjalci. Na rednih mesečnih knjižnih ugankah so otroci sistematično spoznavali vse pomembne ustvarjalce mladinske književnosti in se z njimi tudi srečevali. Otrokom iz vseh enot so sodelovanje omogočile pisne knjižne uganke, reševali so jih s pomočjo katalogov in dostopnih priročnikov, odgovore so oddali v svoji knjižnici, zbrane je pregledala sestavljalka knjižnih ugank Anica Jurkovič, nato je sledilo žrebanje za nagrade vsakokrat v drugi enoti. Knjižnica je pripravljala knjižne uganke tudi za Radio Maribor in izžrebanci so dobili knjižne nagrade.

*Sosvet mladih bralcev v
Pionirski knjižnici Rotovž,
vodila Darja Kramberger,
1977. Foto: Arhiv Mariborske
knjižnice*

Razstavna dejavnost: tematske razstave so bile redno postavljene v Pionirski knjižnici, pripravljala jih je Marjana Petančič. V drugih enotah so jih knjižničarji postavljali glede na razpoložljiv prostor. Pač pa je Pionirska knjižnica vsako leto pripravila veliko tematsko razstavo z vodstvom, bila je skupno delo delovne skupine v sestavu Anica Jurkovič, Sonja Matijević, Marjana Petančič in Darja Kramberger. V ta namen je bila pisarna vodje službe na Rotovškem trgu 6 preurejena v razstavni prostor, za kar je bilo treba veliko ustvarjalnih improvizacij. Vabili smo šole, prihajali so celi razredi, odziv je bil izredno dragocen. Leta 1977 smo kot novost uvedli učno uro na razstavi pod vodstvom knjižničarjev. Izbrane teme so bile dopolnilo pouku, razstavili smo tako gradivo, ki ga v šoli niso uporabljali, namenjeno je bilo otrokovemu samoizobraževanju in širjenju osnovnega znanja.

Moje najljubše knjige po izboru mladih bralcev v Pionirski knjižnici Rotovž. Vodja Pionirske knjižnice Ljudmila Žaja, 1978. Foto: Arhiv Mariborske knjižnice

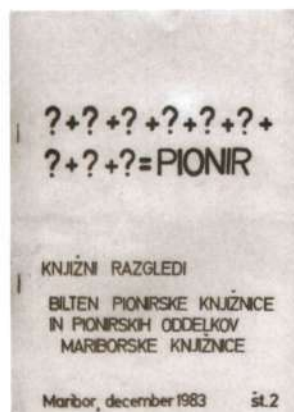
Otrokom je bilo v vseh enotah omogočeno, da sami postavljajo razstave: Moje najljubše knjige ter Priporočam knjigo. Bile so priljubljene med otroki, a tudi knjižničarjem so dajale dober vpogled v to, kaj otroci radi berejo. Gradivo je zbiral in urejal Vladimir Pertl.

Navzven je knjižnica izdatno sodelovala z vrtci, pripravljala je predavanja za vzgojiteljice. V letu 1977 pa se je začelo sistematično povezovanje s knjižnicami na osnovnih šolah. Za uvod so bili oktobra sklicani sestanki, na katerih so skupaj sedli k pogovoru knjižničarji iz Mariborske knjižnice in šolski knjižničarji po območjih, to pomeni, da so se sestali knjižničarji iz tistih šol, ki so na območju posamezne krajevne knjižnice, na primer knjižničarji iz Pionirske knjižnice in

knjižničarji iz šol na levem bregu Drave. Sestali so se v štirih skupinah in dobili priložnost, da se med seboj bolje spoznajo in da se šolski knjižničarji neposredno dogovarjajo s knjižničarji iz bližnje krajevne knjižnice za obiske knjižnice in siceršnje medsebojno usklajevanje. Knjižničarji so bili željni strokovne pomoči in tovariške podpore. Sestankov se je udeležilo 33 šolskih knjižničarjev in 11 knjižničarjev iz Mariborske knjižnice. Povezovanje je bilo uspešno, šolski knjižničarji so se začeli pogostejše oglašati za nasvete, izposojali so si gradivo za razstave, zanimali so se za knjižne uganke.

Naslednja naloga je bila, da ustanovimo aktive šolskih knjižničarjev, ki bodo ob pomoči Pionirske knjižnice Maribor kot matične knjižnice strokovno usmerjali delo šolskih knjižnic. Nalogo smo izpeljali v dogovoru z Zavodom za šolstvo - organizacijsko enoto Maribor, 12. novembra 1979 je bil ustanovljen aktiv knjižničarjev na osnovnih šolah, 7. in 8. decembra istega leta pa smo že organizirali seminar za strokovno izpopolnjevanje. Potem se je sodelovanje plodno nadaljevalo. Leta 1982 smo bili pobudniki tudi za ustanovitev aktiva šolskih knjižničarjev na srednjih šolah, kar smo izpeljali 20. oktobra.

Na podlagi opisanih dejavnosti je leta 1979 Pionirska knjižnica Maribor dobila status vzorčne knjižnice, kar je pomenilo, da bo izvajala doslej utečene oblike dela z mladimi bralci in jih poglobljala, razvijala in poglobljala začetno povezovanje s šolskimi knjižnicami, omogočala hospitacije šolskim knjižničarjem, sodelovala z Zavodom za šolstvo - organizacijsko enoto Maribor, nadalje poglobljala povezave z vzgojno-varstvenimi zavodi, pripravljala predavanja za seminarje za knjižničarje, sodelovala z ustanovami in organizacijami, ki vključujejo v svoje programe kulturno vzgojo otrok in mladine (ZPM, ZKO), sodelovala v reviji Knjižnica in v drugem tisku, ob reviji Otrok in knjiga sprožala pobude za raziskovalno delo na področju mladinske književnosti in mladega bralca ter v dogovoru s PK Ljubljana v ta namen zbirala študijsko gradivo. Zaupana ji je bila tudi somatična služba za pionirske in šolske knjižnice na območju občin Maribor, Ptuj, Ormož, Lenart in Slovenska Bistrica. Za to dejavnost je z Narodno in univerzitetno knjižnico imela sklenjeno pogodbo o sofinanciranju v letih od 1979 do vključno leta 1984.

Bilten Knjižni razgledi, 1983

Danka Tancer Kajnih vodi po razstavi, 1983. Foto: Arhiv Mariborske knjižnice.

Leta 1980 sem prevzela v knjižnici novo dolžnost in vodenje službe za mlade bralce je nadaljevala Danka Tancer-Kajnih.

V času njenega porodniškega dopusta jo je nadomeščala Anica Jurkovič. Sedaj je vodja službe Blanka Bošnjak. V času njene odsotnosti jo je nadomeščala Monika Čermelj.

Pravljice so pripovedovale Darja Kramberger, Berta Bojetu, Marjana Gorjan Petančič, Anka Kumer, Sonja Haberl, Sonja Antolič. Sedaj jih pripovedujejo Monika Čermelj, Suzana Osterc, Zdenka Gajser, Tanja Dolinšek. Neumorni pripovedovalki sta nepretrgoma še danes Anica Jurkovič od leta 1974 in Sonja Matijević od leta 1975.

Kdo je vodil posamezne knjižnice, je razvidno v pregledu knjižnic.

Poleg prej imenovanih so od leta 1971 do 1999 v pionirskem oddelku Mestne knjižnice oziroma v Pionirski knjižnici Maribor, ki se je leta 1984 preimenovala v Pionirsko knjižnico Rotovž, v pionirskem oddelku Knjižnice Tabor, iz katerega je

nastala Pionirska knjižnica Tabor, in v Pionirski knjižnici Nova vas delali ali še delajo polno ali kombinirano še s kako drugo enoto naslednji delavci: Zlatka Breznik, Brigita Jerenko, Alenka Klinc, Francka Mesarič, Dragica Mlakar, Damijan Mlinarič, Metka Narath, Vladimir Pertl, Kristina Pleteršek, Melita Roj, Anica Siranko, Daniela Stupan, Vesna Unuk, Slavica Valenti, Ljudmila Žaja.